

PÉCSI L. DÁNIEL

KEÖPECZI SEBESTYÉN JÓZSEF VÍZVÁLASZTÓ CÍMEREI

Köpeczi Sebestyén József erdélyi címerfestő és heraldikus 1878. november 12-én született az akkor még Szolnok-Doboka vármegyei, a mai Kolozs megyei, a Mezőségben lévő Szék községben, a hajdanvolt szabad királyi városban.

A Sebestyén nemzetség gyökerei a Háromszék részét képező, Miklósvárszékhez tartozó Köpecz településhez kötődnek. Az egyik felmenő őseit, Sebestyén Pétert érdemei elismeréseként Báthory Gábor, Erdély akkori fejedelme emelte nemesi rangra, a Gyulafehérváron 1608. április 8-án kiállított címeres adománylevelével.

Id. Sebestyén József a fia megszületésekor vezértanító volt Széken. 1881-ben Magyar-nemegyénre költöztek, majd Nagysajón lett igazgató tanító. Innen kerültek Besztercére, ahol az ifjú Sebestyén József elemi és feltehetően középiskolai tanulmányait is végezte.

Keöpeczi Sebestyén József 1903-ban Kolozsvárra költözött, ahol hamarosan a Genealógiai Füzetek címmel megjelent lapnak lett először a grafikusa, majd Sándor Imre laptulajdonos mellett társszerkesztője, a lap 1914-es végleges megszűntéig. 1907-ben Keöpeczi Sebestyén Józsefet felvették a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaságba.

1914-ben Budapestre költözött, ahol először a Magyar Nemzeti Múzeum-

Keöpeczi Sebestyén József. Zsögödi Nagy Imre portréja

Keöpeczi Sebestyén József maga festette családi címere

ban alkalmazták. 1915. február 4-én kérelmet nyújtott be a Magyar Királyi Országos Levéltárhoz, hogy megbízást kapjon az intézményben szükséges címerfestési és díszírói feladatokra. A Belügyminisztérium – a Levéltár vezetőinek kedvező állásfoglalása alapján – ehhez hozzájárult, egyúttal engedélyezte azt is, hogy a kérelmező magát a Magyar Királyi Országos Levéltár megbízott címerfestőjének nevezhesse. Ezt követően érte az a kivételes megtiszteltetés, hogy felkérték a Magyar Királyság új középcímereinek és kiscímereinek, valamint állampecsétjének megrajzolására és megfestésére.

Megbízatásának megfelelően elkészítette a magyar középcímert és kiscímert, két-két változatban. Az egyik változatban a középcímernél és a kiscímernél egyaránt két angyal jobbról és balról a címerpajzs tartója.

A másik változatnál – hivatalosan első ízben – készült el a középcímert és a kiscímert tölgy- és olajággal övezve.

Ugyancsak ekkor került a Magyar Királyság középcímerebe az 1908-ban anektált Bosznia és Hercegovina címere, mégpedig oly módon, hogy a korábban használatos címert kibővítették. A nagypajzs eredeti felosztása megmaradt, úgy, hogy az első negyedben Dalmácia, a másodikban Horvátország, a harmadikban Szlavónia, a negyedikben pedig Erdély címere sze-

reper. A korábbi beékelést kettéosztották, melynek következtében Fiume címere szűkebb helyre került, vagyis balra tolódott, Bosznia és Hercegovina címere pedig a felosztás jobb felébe került. A Magyar Királyság, valamint a Monarchia közös intézményeinek használatára rendelt új címerek rajza az I. Ferenc József osztrák császár és magyar apostoli király a „közjogi viszonyoknak megfelelő” címerekről szóló 1915. október 12./236. számú rendeletével együtt megjelent a Budapesti Közlönyben, amelyet később átvett a Turul szakfolyóirat is.

Szabó József János hadtörténész kutatásai alapján Keöpeczi Sebestyén József a Nagy Háborúban feltehetően 1915 végétől vállalt katonai szolgálatot. Az előkerült korabeli fényképek és életrajzi adatok szerint Keöpeczi Sebestyén József a 38. honvéd hadosztály 21. gyalogezredében tartalékos hadnagyként teljesítette a hazája iránti elhivatottságát. A hadosztály erdélyi feltöltésű volt, amely a kolozsvári 21-es, a marosvásárhelyi 22-es, a nagyszombati 23-as és a brassói 24-es gyalogezredet foglalta magában.

A Monarchia összeomlása után Keöpeczi Sebestyén József a 38. honvéd hadosztályból alakult és a szentkereszthegyi Kratochvill Károly altábornagy vezette Székely Hadosztályban folytatta tartalékos hadnagy szolgálatát. A katonai alakulat 1919. április 26-án Demecserben történt fegyverletétele után – mintegy hatszáz tisztársával együtt – a brassói Fellegvárba internálták, ahol egy cellában raboskodott a későbbiekben sok megpróbáltatást elszenvedő, szent életű Márton Áron római katolikus püspökkel.

Az internálás időszakáról feljegyzéseket és rajzokat készített, amelyeket a Kolozsvári Levéltár gyűjteményében őriznek. (Brassói fogságában keletkezett róla az a legenda, hogy azért nem

A Magyar Királyság állampecsétje

végezték ki, mert kétméteres alakjához túl alacsony volt a bitófa.) K. Nagy Levente nyugalmazott református lelkész ismeretei szerint az internálást követően Keöpeczi Sebestyén József a nemesi előneve miatt a Brassó 50 kilométeres körzetében található Köpec települést választotta kényszerlakhelyül. A Magyar Királyi Országos Levéltárban korábban megismert jótévője, Nagy Lajos nyugalmazott pénzügyminiszteri számtanácsos azzal a feltétellel fogadta be, hogy feleségül veszi Miklósvári Gyenge Ilona nevű, nevelt leányát. A házasságkötésre 1919. augusztus 20-án a köpeczi református templomban került sor. Nászukból két fiú született, András és Albert. Keöpeczi Sebestyén József az I. és II. világháború közti időszakban Köpecen élt családjával. Ez volt címerfestői pályafutásának a legtermékenyebb időszaka.

A Magyar Királyság angyalos közép címere és kiscímere

Az 1933. február 16-án kelt beadványával fiaival együtt kilépett a református egyházból, lemondott köpeczi presbiteri tisztségéről, és 1934. szeptember 25-én Miklósváron a római katolikus „anyaszentegyházba visszatért”.

1921-ben Köpecen érte utol – addigi címerfestői munkásságának elismeréseként – egy újabb nagy megtiszteltetés: I. Ferdinánd román király felkérte a trianoni békediktátum nyomán megnagyobbodott Románia állami címereinek megalkotására. Az uralkodónak egy jóindulatú bukaresti művészettörténész, Alexandru Tzigara-Samurcas ajánlotta, akivel 1916-ban Sepsiszentgyörgyön a Székely Nemzeti Múzeumban még a román csapatok erdélyi betörése előtt ismerkedett meg. (Erdély annektálása után – a romániai múzeumok főellenőreként – Alexandru többször járt Sepsiszentgyörgyön, így alaposan megismerhette a magyar címerfestő európai színvonalú, igényes alkotásait.)

Keöpeczi Sebestyén József lakóhelyén, Köpecen rajzolta meg a Román Királyság nagycímereit, közép címereit és kiscímereit. Ezek előzményeire az alábbiak szerint emlékezett vissza barátjának, Jakubovich Emil nyelvtörténésznek címzett levelében: „... a címereket elkészítettem, s július 6-án Őfelségénél voltam villásreggeli Sinaiban; a mű sikerült, legfelsőbb elismerésben részesültem a királytól, a ki-

rálynőtől és a trónörököstől, s sok igen szép megbízásban részesültem – most, hogy beállt a tél, dolgozom rajtuk.”

A címereket 1921. július 18-án fogadta el a Román Szenátus, 1921. július 20-án pedig a Román Képviselőház. I. Ferdinánd román király az erről szóló 3578-as Törvényt július 23-án hirdette ki, amely megjelent az 1921. július 29-én kiadott, 92-es Hivatalos Közlönyben a 3569–3573. oldalakon. Ezáltal hivatalossá vált és életbe lépett a címerekre vonatkozó Törvény.

Ezzel egy napon a Román Királyság nagycímérének címertani (heraldikai) rajza megjelent az *Universul*, XXXIX. évfolyamú napilapjának 1921. július 29-ei számának címlapján, a szerző (J. Sebestyén de Keöpecz) aláírásával. Ugyanígy megjelent 1921. december 9-én az *Illustratia*, X. évfolyamú folyóirata 2. sorozatának 9. számában is. Kitüntetésé után, 1926-tól már tudatosan a Román Koronarend tisztjének titulálta magát.

Keöpeczi Sebestyén József – a magyar középcímerekhez hasonlóan – a címerpajzsban a megnagyobbodott Román Királyság országrészeinek címereit helyezte el az alábbiak szerint:

a jobb felső címermezőben Havasalföld, a bal felsőben Moldva, a jobb alsóban a Bánság, a bal alsóban Erdély,

A Magyar Királyság középcímere és kiscímere tölgy- és olajággal övezve

a beékelésben a Fekete-tenger partvidéke, vagyis Dobrudzsa címerképei láthatók.

A kommunista rendszer bukása után, 1992. szeptember 24-én a Román Törvényhozás apró módosításokkal és silány utánzattal a királyi ko-

rona nélküli egykori kiscímert fogadta el a 102. számú Törvényben „az ország címeréről és az állam pecsétjéről” 1992. szeptember 21-én, amely megjelent az akkor kiadott 236. számú Hivatalos Közlönyben.

Ezt követően Keöpeczi Sebestyén József még számtalan címet festett hivatalos használatra, egyházaknak, közintézményeknek, valamint magyar és román családoknak, személyeknek. Ezek közül is kiemelkednek a Kolozsvárott a Farkas utcai templomban látható halotti címerek, továbbá a köpenci templomban 1926-ban elkészült, festett kazettás mennyezet, itt a református vallású erdélyi főnemesi és nemesi családok címerei láthatók.

Püspökök címerfestőjeként is híres volt, többek között Majláth Gusztáv Károly, Vorbuchner Adolf gyulafehérvári, Pacha Ágoston temesvári, Nap-holcz Pál szatmári-váradai püspökök címereit alkotta meg. Legismertebb püspöki címere az egykori brassói celtatársra, az Erdély-szerte mélyen tisztelt Márton Áron gyulafehérvári püspök beiktatására festett munkája, melynek szakszerű leírása az alábbiakban olvasható:

„A pajzs mezőjét két részre osztja egy Mária-kék szalag. A felső mező jobb sarkában a betlehemi csillag látható,

A Román Királyság nagycímere, középcímere és kiscímere

annak jeléül, hogy karácsony havában kapta meg a kinevezést. A kék szalagban a székely nemzet ősi címerére emlékeztető nap és hold s a közöttük lévő Krisztus-monogram az örök vigliát (virrasztást) jelenti. Az alsó mezőnyben levő zöld mező és hegyek s az ezek körül a pajzs felső széléig felszökő fenyőszál a havasok és a csíki tájak szimbólumai. A címer alatti szalagon van a jelmondat: *Non recuso laborem.* (Nem futamodom meg a munkától.) Akiben ilyen nagy lélek és erő van, az nemcsak mondja, hanem valóban vállalja a munkát.”

1927–1933 között a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum foglalkoztatta külső munkatársként, valamint bedolgozott a brassói Barcasági Szász Múzeumnak is.

1932–1933 között szakmailag irányította a gelencei Szent Imre-templom mentési és falrestaurálási munkálatait. 1935-ben elkészítette a nagykászoni római katolikus templom felújítási tervét, megtervezte a záróköveket és az oszlopdíszeket.

1937-ben az irányításával készültek a vargyasi Dániel család kastélyának felújítási munkái, amelynek keretében megtervezte báró Dániel Ferenc és felesége, gróf Somssich Gabriella később kőből kifaragott házassági címerét.

1938–1939 között részt vett a gidófalvi Árpád-kori templom feltárásában, a brassói Fekete-templom restaurálásában és a Brasovia-vár régészeti kutatásában.

Ebben az időszakban készült csodálatosan precíz vízfestése IV. Béla király 1240-ben kiadott kettős pecsétjének elő és hátoldaláról. Utóbbin látható az Árpád-házi királyok hatalmi jelképe, az apostoli kettős kereszt, amelyet az önállóvá vált Szlovákia eltulajdonított megújított állami címerébe.

Márton Áron gyulafehérvári püspök címere

A II. bécsi döntés után és Észak-Erdély Magyarországhoz csatolását követően, 1940-ben Kolozsvárra költözött, ahol Kelemen Lajos művészettörténész az Egyetemi Könyvtárban biztosított számára állást. 1942-ben miniszteri jóváhagyással megkapta a könyvtártszti besorolást.

1943-ban Herepei János igazgató megrendelésére fél négyzetméteres székely címertáblát készített a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumnak. Ennek központi eleme a Zsigmond király által 1437-ben adományozott új székely címer, azaz kék me-

zőben arany nap és növekvő ezüst holdsarló, melyet háromszögű pajzsban festett meg. A pajzsban ötlevelű és négygyöngyös nyitott korona nyugszik. Fölötte Háromszék vármegye címere: kék mezőben könyökben hajlított, páncélos kar vörös szíven átdöfött kardot tart, fent jobbról arany nap, balról ezüst holdsarló övezi. Zsigmond király címeradományát megelőzően ez a címer volt a székelység ősi címere!

A tábla szélein két-két címer látható: fent jobbról Csík, balról Udvarhely, lent Maros-Torda, illetve Torda-Aranyos címere. Alattuk díszes arany szalagon „A Nemes Székely Nemzet Ősi Címere” felirat olvasható, legalul középen pedig Torda város ősi, vörössel és ezüsttel sávozott, jobbra dőlő címere látható. Az elkészült székely címertábláról Herepei János múzeumigazgató az alábbi elragadtatást írta: „A Te művészetedet és nagy hozzáértésedet teljesen fölösleges dicsérgetnem, mivel minden alkotásod önmagáért beszél. Sebestyén József legszebb alkotásainak nem szabad hiányozniuk a nagy székely képzőművészek kiváló művei közül!”

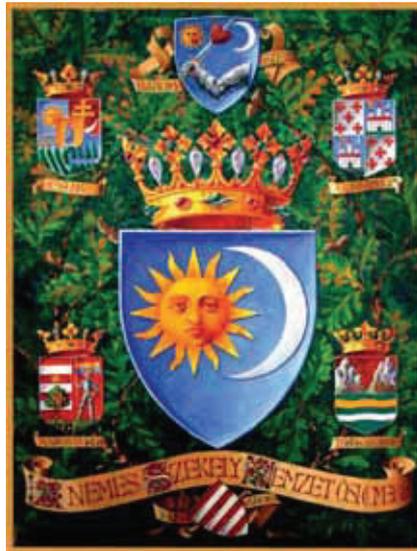
A román hatalomátvétel után bizonytalanra vált a sorsa. 1945-ben a meg-

IV. Béla kettős pecsétje

özvegyült címerművész újból házasságot kötött Balázs Hortenziával, akivel Kolozsvárott a Monostori út 91. szám alatti igen szerény lakásban tengették életüket. 1946 végén nyugdíjazták, ám huzamosabb munkaviszony híján igen alacsony nyugdíjat kapott, ezért a római katolikus és a református egyház által biztosított alkalmi munkákból és segélyekből tartotta fenn magát. Változatos élete e küzdelmes életszakaszáról az alábbiakat írta budapesti rokonainak 1962. július 10-én kelt levelében Kolozsvárról: „Csekélyke nyugdíjamból (477 Lei) kettecskén élünk második feleségemmel. Nyugalmazott egyetemi könyvtáros vagyok. Első feleségem szegény elhalt még negyvenégyben, kirabolták és megfojtották. Ugyanakkor Bandi fiam, ki hadirokkantként béna volt egyik kezére és lábára, öngyilkos lett (meglőtte magát). Másik fiam, Albert eltűnt, nem tudok róla semmit. És akkor egyedül maradtam s gondozatlanul. Nem volt senki, ki gondomat viselje. Drága jó második feleségem akkor állt mellém, mikor már minden reményemet és lelki egyensúlyomat elvesztettem, 1956 óta áll itt mellettem, mint őrző angyalom. (...) Munkám sajnos ritkán akad, de azért most is úgy dolgozom, mint eddig. És szemüveg nélkül rajzolok és festek. A hozzáértő kevés ember ma is nagy elismeréssel van és értékeli művészi munkámat. De sajnos a heraldika ma már kiment a divatból és jóval kevesebb munkám akad, mint amennyit győznék. Az anyagi honorárium is legtöbbször elmarad.”

Keöpeczi Sebestyén József, az európai címerfestészet Sandro Botticellije, 1964. december 27-én Kolozsvárott adta vissza lelkét Teremtőjének. Két nap múlva a Házsongárdi temetőben helyezték örök nyugalomra. Dr. Baráth Béla kanonok, a Szent Mihály-tempлом plébánosa mondott felette gyászbeszédet.

Nemes Székely Nemzet ősi címerei

„Nem mindennapi embert temetni gyűltünk össze a mai végtisztesség során. Magas, szikár alakja is messze kiemelte Őt a középszerűségek fölé. Markáns vonásai, átható, fürkésző tekintete, szűkszavúsága, de ha beszélnie kellett, sokoldalú, átfogó tudása, bő ismeretei, gazdag tapasztalatai jól felkészült és fegyvelmezett kutatónak, a tudós férfi tőgájában ismertették velünk. (...) Főpásztoraink után Keöpeczi Sebestyén József volt régi egyházi műemlékeinknek is leggyakoribb szenvedélyes látogatója, kutatója, a maga szakmáját illetően, így tehát a heraldikában és építészettörténetben, a freskók alapos feltárásában, a feliratok

Szék község címere

feljegyzéseiben és feldolgozásában a legtájékozottabb szakemberünk. Nem csoda, hogy lassan szaktekintélyé, orákulummá vált közöttünk. Széles körű levéltári, genealógiai ismeretei és tanulmányai is azzá tették Őt mindnyájunk előtt.”

A Gondviselőnek köszönhetően a rendszerváltoztatások után az egész Kárpátházára kiterjedően, ha szerényebben is, de a jelen kor igényeinek megfelelően folytathattam a magyarságért nagy elődöm küldetéses szolgálatát. Abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy jeles példaképem és mesterem, Keöpeczi Sebestyén József szülőhelye, Szék település magyar közösségének a címeres zászlóját 2003-ban közmegelegedésre megtervezhettem, és Tőkés László püspök úrnak, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület akkori vezetőjének szolgálatával a jelképek megáldásakor is jelen lehettem.

Feltételezem, hogy jeles példaképem és mesterem is egyetértene jelmondatommal: *Nemcsak nyelvében, hanem jelképeiben is él a nemzet!*

FELHASZNÁLT IRODALOM

SZEKERES ATTILA ISTVÁN: Keöpeczi Sebestyén József, a címerművész. Tortoma könyvkiadó, Barót, 2014.

SAS PÉTER: A heraldikus – Keöpeczi Sebestyén József élete és munkássága. I–II. köt. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2011.

KÓNYA ÁDÁM: A Nemes Székely Nemzet ősi címerei. In. Művelődés, XLVIII/4. (1993. április) 35.

PÉCSI L. DÁNIEL: Címerekkel írt történelem, Kiss András Kiadó, Budapest, 2016.